

PRESA MUNCITOREASCĂ ȘI SOCIALISTĂ DIN ROMÂNIA

Vol. I (1865—1900)

București, Edit. politică, 1964 ; partea I (1865—1889), 641 p. ; partea a II-a (1890—1900), 744 p.

Volumul *Presa muncitorească și socialistă din România*, apărut sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., publică studii monografice și bogate selecțiuni antologice din peste 70 de publicații muncitorești și socialiste apărute în România în perioada 1865—1900. Lucrarea pune în valoare moștenirea culturală, tradițiile progresiste ale gândirii social-politice de la sfârșitul secolului trecut și prezintă un prețios și vast material documentar referitor la procesul de dezvoltare a României moderne, de creștere a proletariatului și naștere a mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră. Colectivul de redacție, format din Ion Popescu-Puțuri (redactor responsabil), Nicolae Goldberger, Augustin Deac și Ion Felea prezintă în *Introducere* tabloul general al epocii, subliniind strânsa legătură a presei muncitorești și socialiste cu evoluția mișcării muncitorești și socialiste și rolul său deosebit de însemnat în procesul de organizare a proletariatului, de creștere a conștiinței sale de clasă.

Din paginile volumului pe care îl prezentăm se poate desprinde bogata tematică a presei muncitorești, preocupările înaintate ale organizațiilor muncitorești, frământările care au existat în cadrul acestor organizații etc. În cele ce urmează, vom trece în revistă principalele publicații apărute la București. Este demn de subliniat că majoritatea gazetelor și revistelor

muncitorești și socialiste au apărut în capitala țării, centrul principal industrial și al mișcării muncitorești din România.

Primele asociații presocialiste — alcătuite din meseriași și lucrători, cu caracter de ajutor reciproc, economic și profesional, din care făceau parte și patronii — își editează o serie de gazete care, firește, nu pot fi considerate integral muncitorești. Dintre acestea face parte „*Tipograful român*” (editat la București în anii 1865—1867, 1870), cu care se deschide seria prezentărilor din volum. Gazeta exprima vederile asociației profesionale a tipografilor — prima asociație a lucrătorilor din România, înființată în 1858.

În continuare sînt prezentate, în ordinea apariției, „*Analele tipografice*” (București, 1869) — organ al Asociației lucrătorilor tipografi din București ; redactată numai de muncitori, gazeta milita pentru o organizație profesională a tipografilor care să apere interesele lor de clasă. Continuînd tradițiile ziarului „*Analele tipografice*”, „*Uvrierul*” (București, 1872) a avut un rol important în pregătirea înființării Asociației generale a lucrătorilor din România, cu organul său de presă „*Lucrătorul român*” (București, 1872) ; gazeta a militat pentru ideea unirii lucrătorilor în organizații muncitorești, a criticat stările economice, politice și culturale existente în acea epocă, s-a

ocupat îndeaproape de problemele muncitorești și de formele primare ale luptei de clasă. Deși aflat încă sub influența patronale, „*Lucrătorul român*” — după cum arată autorii — a însemnat un pas înainte pe tărîmul presei muncitorești din România (vol. I, partea I, p. 30). Aceste publicații, tributare încă ideologiei burgheze, legate de primii pași ai proletariatului pe calea organizării, au reflectat interesele profesionale patronale, dar și tendințele muncitorești de organizare și susținere a propriilor lor cerințe social-economice.

Apariția primelor cercuri socialiste la București și Iași a fost însoțită de apariția primelor publicații cu caracter socialist în țara noastră, menite să unească în jurul lor elemente înaintate, revoluționare, să contribuie la clarificarea lor ideologică și la răspîndirea teoriei socialismului științific în rîndurile muncitorilor. Prezentările monografice din lucrarea recenzată, ca și numeroasele materiale reproduse din coloanele ziarelor și revistelor socialiste din această perioadă, oglindesc procesul complex de creștere a conștiinței de clasă, de răspîndire și afirmare a marxismului, de organizare și dezvoltare a acțiunilor îndreptate spre îndeplinirea unirii socialismului științific cu mișcarea muncitorească.

„*Socialistul*”, apărut în 1877 din inițiativa Cercului socialist din București, a reprezentat pentru acea vreme pozițiile politice cele mai înaintate din România, deși nu avea o orientare marxistă. „*Socialistul*” se adresa în primul rînd intelectualilor, chemîndu-i să militeze pentru reforme general democratice, eliberarea maselor populare de sub influența partidelor burgheze, pentru deșteptarea poporului capabil să devină, prin organizare, o forță în lupta pentru progresul economic și cultural al țării. Dar, în această luptă, redacția gazetei nu vedea încă rolul proletariatului.

Inceputurile pătrunderii ideilor marxiste sînt marcate de ziarele „*Basarabia*” (editat în 1879 de Cercul socialist din Iași); „*România viitoare*”, apărut la București în 1880, ca urmare a primei conferințe ținută de cercurile revoluționare din România în 1879; a jucat un rol în clarificarea ideologică pe linie marxistă a activității acestor cercuri; „*Înainte*” (București, 1880),

primul ziar socialist ce se intitulă „*al proletariatului român*” se caracteriza printr-o deosebită combativitate revoluționară, cu o atitudine înaintată față de ideea revoluției sociale și a hegemoniei proletariatului, datorate legăturilor pe care Titus Dunca, redactorul principal, le avea cu Karl Marx și cu alți conducători ai Internaționalei I.

În continuare, în volum sînt prezentate ziarele și revistele din etapa imediat următoare a mișcării muncitorești și socialiste, cînd ideile marxiste încep să fie răspîndite sistematic. Autorii acordă un spațiu larg prezentării revistelor: „*Contemporanul*” (Iași, 1881), „*Emanciparea*” (București, 1883), „*Dacia viitoare*” (Bruxelles, 1883), „*Revista socială*” (Iași, 1884) etc. În aceste publicații apar texte, traduse în limba română, din lucrările întemeietorilor socialismului științific, ca „*Originea familiei, a proprietății private și a statului*”, „*Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință*”, „*Anti-Dühring*” de Fr. Engels. Anton Bacalbașa publică un rezumat după „*Capitalul*” lui Karl Marx. Dintre materialele de popularizare a marxismului, autorii volumului remarcă articolele de ascuțită polemică ale lui C. Dobrogeanu-Gherea ca, de exemplu, „*Karl Marx și economiștii noștri*”, „*Ce vor socialiștii români?*” etc. publicate în „*Revista socială*”. Se subliniază de asemenea interesul stîrnit nu numai în cercurile muncitorești, dar și în păturile largi, de publicarea în „*Contemporanul*” a scrisorii lui Fr. Engels adresată în 1888 socialiștilor români. În afară de problema dezbaterii și propagării tezelor marxiste, *Presa muncitorească și socialistă din România* trece în revistă și alte merite ale acestor publicații, îndeosebi ale „*Contemporanului*”, în domeniul literaturii, artei și științei.

Urînd dezvoltarea și creșterea mișcării muncitorești și socialiste, autorii prezintă în continuare, alături de ziare ale asociațiilor profesionale ca „*Solidaritatea*” (București, 1880—1882, 1884), „*Vocea lucrătorului tipograf*” (București, 1881—1882), „*Gutenberg*” (București, 1886), „*Govora*” (București, 1886) etc., ziarul „politico-social, cotidian” editat de Cercul socialist din București în anii 1882—1889, intitulat „*Drepturile omului*”. Ziarul și-a pus ca obiectiv principal pregătirea condițiilor

pentru întemeierea partidului muncitorilor. Paginile ziarului au popularizat idei marxiste, au reflectat lupta anti-monarhică a cercurilor socialiste, precum și lupta muncitorilor și țăranilor împotriva exploatării.

Lupta proletariatului pentru făurirea unui partid al său, de clasă, devine, spre sfârșitul deceniului al nouălea al secolului trecut, tema principală a presei socialiste. „*Dezrobirea*” (București, 1887) și „*Muncitorul*” (Iași, 1887), scoase de cele două cercuri muncitorești din București și Iași, precum și „*Revolta*” (București, 1889), considerată ca oficios al mișcării muncitorești din întreaga țară, ca și alte publicații din provincie, se și intitulau organe ale „*partidului*” sau „*partidei*” muncitorilor și își luau ca sarcină să militeze pentru organizarea politică și profesională a proletariatului la lupta împotriva exploatării capitaliste.

Autorii volumului atribuie, pe drept cuvânt, o importanță deosebită gazetei „*Munca*”, editată la 25 februarie 1890 de „*Clubul muncitorilor*” din București, simbul viitorului Partid Social-Democrat al Muncitorilor din România. Săptăminalul „*Munca*” — apreciază autorii — „*a fost cea mai importantă organ de presă din perioada luptei pentru înființarea P.S.D.M.R. și una dintre publicațiile întemeiate și susținute de muncitori*” (vol. I, partea II, p. 6). Se relevă activitatea gazetei „*Munca*” în perioada de pregătire a congresului ce va pune bazele P.S.D.M.R., precum și după crearea acestuia (1893), când va deveni organul oficial al P.S.D.M.R.-ului și va milita pentru transpunerea în viață a programului partidului. Mari merite revin gazetei prin publicarea unor variate și numeroase materiale, tratarea și clarificarea problemelor multiple și complexe privind mișcarea muncitorească din țara noastră. Gazeta reflectă conștientura survenită în orientarea socialiştilor, în atenția cărora încep să stea tot mai mult problemele muncitorinilor industriale; numeroase articole tratează problema luptei muncitorilor, informând despre desfășurarea unor greve care au avut loc în țară etc.; în paginile gazetei este demascată regimul burghezo-moșieresc ce impunea clasei muncitoare condiții înrobitoare de muncă și trai; sînt combătute teoriile ideologilor claselor dominante, care susțineau că în România socia-

lismul este „o plantă exotică”; este sprijinită lupta românilor transilvăneni, militîndu-se pentru unirea Transilvaniei cu România, considerîndu-se că rezolvarea definitivă a problemei naționale se realizează numai după ce clasa muncitoare va deveni clasă conducătoare în stat; este dezbătută problema țărănească, dîndu-se pe larg știri despre revoltele țăranilor etc. Remarcîndu-se rolul important al gazetei în popularizarea marxismului privind problemele legate de lupta proletariatului și de necesitatea organizării lui într-un partid politic, se arată în același timp că în coloanele acesteia și-au făcut totuși loc și puncte de vedere oportuniste, datorită influenței elementelor burghezo-liberale ce se găseau în conducerea ziarului.

O dată cu constituirea P.S.D.M.R. s-a pus problema apariției unui cotidian muncitoresc. Astfel, la 2 noiembrie 1894, gazeta săptămînală „*Munca*” se transformă în „*Lumea nouă*”, organ zilnic al social-democrației române, sub direcția Consiliului general al P.S.D.M.R. Analizîndu-se activitatea ziarului, se subliniază contribuția lui pozitivă la întărirea mișcării muncitorești, precum și limitele datorate influenței elementelor burghezo-liberale care propagau calea luptei legale. Se scoate în evidență lupta dusă de muncitori și socialiști înaintați, ca I. C. Frimu, Al. Ionescu, Th. Neculuță, C. Z. Buzdugan, Iosif Nădejde-Armașu etc. Ziarul „*Lumea nouă*”, cu toate lipsurile sale, a avut un rol important în lupta pentru realizarea revendicărilor general-democratice din programul P.S.D.M.R.

Colectivul de redacție acordă un spațiu adecvat prezentării celorlalte publicații muncitorești și socialiste apărute în această perioadă, dintre care amintim: „*Reforma socială*” (București, 1890), „*Lumea nouă științifică și literară*” (București, 1895—1896), „*Lumina*” (Iași, 1895), „*Dezrobirea*” (Focșani, 1896), „*Revoluția socială*” (Craiova, 1898), „*Drepturile țăranului*” (București, 1899) etc. În Transilvania, deși în ultimele decenii ale secolului trecut apar unele gazete muncitorești și socialiste, totuși nici una nu este editată în limba română, datorită politicii de asuprire națională dusă de clasele dominante maghiare sau oportunistului conducerii centrale a P.S.D.M.U.

Presa muncitorească și socialistă din România impresionează prin bogatul material documentar pus la îndemina publicului cititor. Vastul material documentar, greu accesibil generației actuale, privește unul din cele mai interesante capitole din istoria presei românești și a gândirii social-politice. Metoda folosită de colectivul de redacție, de a întocmi studii monografice, însoțite de numeroase reproduceri ale celor mai reprezentative materiale din publicațiile respective, s-a dovedit cea mai indicată pentru a prezenta o istorie vie a presei muncitorești și socialiste, legată organic de mișcarea muncitorească de la sfârșitul secolului trecut.

Volumul I al lucrării *Presa muncitorească și socialistă din România*, constituit din două părți, prezentat în

condiții grafice superioare, este ilustrat cu fotocopiile unor articole și caricaturi, precum și ale unor pagini întregi de ziare sau reviste. În final sînt date note explicative, indici geografici, de nume, de ziare și reviste, de organizații și congrese.

Apariția lucrării antologice *Presa muncitorească și socialistă din România* a trezit un interes deosebit în rîndurile unui cerc larg de cititori. Cartea este indispensabilă tuturor celor ce vor să reconstituie tabloul complet al apariției și dezvoltării presei muncitorești și socialiste, precum și pentru cunoașterea realităților din țara noastră și Capitala ei de la sfârșitul secolului trecut.

IOANA CONSTANTINESCU